

Polska

Co warto wiedzieć o gospodarce

2017-05-11 15:20:33

Od 2013 r. obserwuje się spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego w Turcji, co w dużym stopniu związane jest ze spadkiem popytu na tureckie produkty i usługi w UE, gdzie trafia ponad połowa tureckiego eksportu.

Liberalizacja tureckiej gospodarki rozpoczęła się na początku lat osiemdziesiątych XX wieku. Za cel postawiono sobie wtedy otwarcie kraju na wymianę międzynarodową, przyciągnięcie inwestycji zagranicznych oraz ograniczenie roli przedsiębiorstw państwowych. Duży wpływ na przekształcenia gospodarcze miała też preferencyjna polityka handlowa EWG/UE wobec Turcji – redukcja cel oraz wprowadzanie innych ułatwień we wzajemnych obrotach handlowych.

Wzrost koniunktury gospodarczej datuje się od przejęcia rządów przez centro-prawicową Partię Sprawiedliwości i Rozwoju (Adalet ve Kalkınma Partisi, AKP) w 2002 r. i opanowania kryzysu finansowego z 2001 r. W latach 2002-2011 przeciętny wzrost PKB wyniósł 6 proc. Po recesji 2008/2009, kiedy PKB odpowiednio wzrósł o 0,7 proc., a w 2009 roku spadł o 4,8 proc., w 2010 r. gospodarka turecka przyspieszyła do 9 proc. w skali roku. W 2011 r. PKB wzrósł o 8,8 proc., a rok później o 2,2 proc.

W połowie 2011 r. widać już było jednak symptomy przegrzania gospodarki, co przełożyło się m. in. na przyspieszenie inflacji. Rząd stosunkowo późno wycofał się z fiskalnych zachęt wspomagających prywatną konsumpcję, które miały pomóc w szybkim wychodzeniu z recesji. Ich ubocznym skutkiem był właśnie wzrost cen. W grudniu 2011 r. ceny detaliczne wzrosły o 10,45 proc. Do wzrostu inflacji przyczynił się gwałtowny spadek wartości tureckiej waluty wobec dolara. Słaba lira okazała się natomiast korzystna dla tureckiego eksportu, który zwiększył się w tym roku o 18%.

Od 2013 r. obserwuje się spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego w Turcji, co jest w pewnym stopniu związane ze zmniejszeniem się popytu na tureckie produkty i usługi w UE, gdzie trafia ponad połowa tureckiego eksportu i ogólną sytuacją gospodarczą na świecie. Jednak również czynniki wewnętrzne w kraju wydają się mieć znaczący wpływ na obniżenie tempa wzrostu gospodarczego Turcji.

Kryzys polityczny z czerwca 2013 r., zapoczątkowany wydarzeniami w parku Gezi w Stambule, oraz afera korupcyjna z grudnia 2013 r. spowodowały jeden z najgłębszych kryzysów współczesnej Turcji i obawy przedsiębiorców co do rozwoju sytuacji gospodarczo-politycznej.

Rząd Turcji przedstawił w 2014 r. 10-letni Plan Rozwoju, składający się z 25 programów reform w poszczególnych obszarach gospodarki, którego celem jest osiągnięcie następujących wskaźników do 2018 r.: zwiększenie wartości PKB z 800 mld dol. do 1,3 biliona dol., zmniejszenie zadłużenia na rachunku obrotów bieżących z 6 proc. do 5,2 proc. oraz spadek stopy bezrobocia z 10 proc. do 7 proc. Cele te mają zostać osiągnięte poprzez rozwój zasobów kapitału ludzkiego, zwiększenie udziału nowych technologii w produkcji i usługach, rozwój infrastruktury, zwiększenie produkcji energii elektrycznej oraz zwiększenie efektywności produkcji rolnej, rozwoju turystyki zdrowotnej i sektora logistyki.

W 2015 r. Turcja objęła przewodnictwo w grupie G-20. Za swój główny cel w trakcie przewodzenia G-20 Turcja uznała walkę z nadmiernym zróżnicowaniem zamożności społecznej oraz stworzenie mostu pomiędzy państwami

G-20 a słabiej od nich rozwiniętymi.

Bank Światowy i OECD wskazują, że dotychczasowe czynniki wzrostu gospodarczego w Turcji – budowa infrastruktury, produkcja przemysłowa i usługi oparte na przewadze cenowej i niskich kosztach pracy, wyczerpują się i Turcja musi podjąć intensywne reformy instytucjonalne, które umożliwią jej dalszy rozwój gospodarczy i wzrost zamożności społeczeństwa. Tureckiej gospodarce grozi zatrzymanie na poziomie dochodów klasy średniej.

Stowarzyszenia biznesowe w Turcji nieustannie podkreślają potrzebę szybkiego wprowadzenia reform w zakresie rozwoju edukacji, nauki i technologii. Obecna pozycja Turcji w globalnym łańcuchu wartości dodanej jest niska. Większość towarów i usług nie jest innowacyjna. Starzeje się typologia wytwarzanych tureckich dóbr i usług w skali świata. Udział wyrobów wysokiej techniki w eksporcie tureckim wynosił w 2000 r. 8%, zaś w 2015 r. udział ten wyniósł jedynie 4,3%. Bez przyspieszenia rozwoju technologicznego, Turcja nie może liczyć na szybki wzrost.

Realny wzrost gospodarczy w Turcji w wysokości 4% w 2015 r. został spowolniony do 3,3% w 2016 r. Głównym motorem wzrostu PKB pozostaje popyt krajowy. Inwestycje w mniejszym stopniu przyczyniają się do wzrostu PKB.

Dużym zagrożeniem dla gospodarki pozostaje deficyt na rachunku obrotów bieżących wynoszący 4,4% PKB, a jego zmniejszenie o 0,1 pp. w stosunku do 2015 r. wynikało jedynie z niskich cen ropy naftowej na świecie. Wysoki deficyt na rachunku obrotów bieżących powoduje dalece idące uzależnienie kraju od inwestorów zagranicznych. Napływ inwestycji zagranicznych do Turcji w 2016 r. pozwolił na pokrycie jedynie 36,6% deficytu na rachunku obrotów bieżących.

Zależność gospodarki od napływu kapitału z zewnątrz przyczynia się do tego, że waluta turecka szybko traci zaufanie inwestorów. W 2016 r. lira straciła 20% wartości w stosunku do USD, podczas gdy w skali globalnej aprecjacja dolara wyniosła tylko 4%. W pierwszych 3 miesiącach 2017 r. lira turecka straciła około 10% swojej wartości. Niewiele pomogły tureckiej walucie działania Banku Centralnego polegające na zwiększeniu podaży walut czy wprowadzenie przez rząd obowiązkowych rozliczeń w tureckiej walucie w przypadku transakcji z podmiotami publicznymi, w tym dotyczących prywatyzacji czy zamówień publicznych.

Pomimo pewnych interwencji Banku Centralnego w zakresie podwyżki stóp procentowych, ceny konsumpcyjne szybko rosną a stopa inflacji utrzymywała się na poziomie powyżej 8% przez cały 2016 rok. Średnioroczna inflacja w 2016 r. wyniosła 8,4%, czyli znacznie powyżej zakładanego w planach rządowych progno 5%.

W 2016 roku otoczenie przedsiębiorstw w Turcji uległo znacznemu pogorszeniu, po przyjęciu przez władze szeregu restrykcyjnych środków w walce z organizacją uznaną przez Sąd Najwyższy Turcji za odpowiedzialną dokonania próby zamachu stanu w dniu 15 lipca 2016 r. Ustanowiono przymusowy zarząd komisaryczny państwowego Funduszu Gwarancji i Ubezpieczeń nad około 800 firmami do czasu rozstrzygnięcia przez sąd o powiązaniach właścicieli firm z wyżej wymienioną organizacją. W przypadku orzeczenia o winie ww. osób, ich udziały będą przejmowane przez państwowy Fundusz Gwarancji i Ubezpieczeń i sprzedawane w ramach przetargu publicznego. W efekcie powstała duża niepewność wśród przedsiębiorców co do przyszłości ich firm i odpływ kapitału za granicę.

Rządowa Strategia Rozwoju Gospodarczego zakłada, że do 2023 r. (100-lecie Republiki Tureckiej) Turcja będzie 10-tą gospodarką świata pod względem wielkości PKB. Strategia jest oparta na planie wzrostu eksportu i współpracy z partnerami zagranicznymi. Dziś wartość tureckiego eksportu wynosi około 130 mld EUR, ale zakłada się, że do 2023 r. ma wartość eksportu wynieść około 500 mld EUR. Za regiony o największym potencjale dla ekspansji tureckiego eksportu uważa się państwa, z którymi łączą Turcję związki historyczne i kulturowe oraz bliskość geograficzna - Bliski Wschód, Bałkany, Afrykę Północną oraz Azję Centralną, podczas gdy Europa i dalsza części Azji uważane są za coraz trudniej dostępne.

Wskaźniki	2012	2013	2014	2015	2016
PKB (w mld USD)	799	716	799,5	823,5	848,5
PKB na 1 mieszkańca (w USD)	10673	8492,6	10460	10557	10979
PKB (dynamika w %)	2,2	3,2	3,1	3,5%*	4%
Deficyt budżetowy (% PKB)	-	- 6,1	- 1,4	- 1,3	- 0,7
Dług publiczny (% PKB)	36,0	39,4	40,9	38,7	38,2
Inflacja (w %)	8,9	8,2	8,2	8,8	8,4
Bezrobocie (w %)	9,0	8,8	9,9	10,5	10,3
Eksport (w mld USD)	140	131,1	157,6	143,9	136
Import (w mld USD)	216,8	210	242,5	207,2	189,5
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Turcji (mld USD).	13,2	12,4	12,5	11,6	6,4

Źródło danych: Turecki Instytut Statystyczny, prognozy na 2015 i 2016 według Średnioterminowego Planu Gospodarczego Rządu Turcji w okresie 2016-2018

Aktualne dane nt. wskaźników gospodarczych dostępne są na stronach: <http://www.turkstat.gov.tr> oraz <http://www.tradingeconomics.com>.

Główne sektory gospodarki

Z uwagi na położenie geograficzne, Turcja ma korzystne warunki dla rozwoju **rolnictwa**; w tym sektorze pracuje ok. 25,2 proc. ludności czynnej zawodowo. Sektor ten zapewnia Republice całkowitą samowystarczalność pod względem żywnościowym. Turcja jest największym producentem mleka i wyrobów mlecznych w regionie.

Najważniejsze uprawy to: zboża (do niedawna Turcja zajmowała 1. miejsce na świecie w uprawie pszenicy), warzywa (warzywa strączkowe, cebula, pomidory, oliwki, pieprz, czosnek), owoce: wiśnie, grejpfruty, cytryny, arbuzy, jabłka, brzoskwinie, morele, winogrona, figi, truskawki i orzechy włoskie, laskowe oraz pistacjowe.

Duże znaczenie ma też uprawa roślin przemysłowych: tytoniu (typy orientalne), buraków cukrowych i bawełny. Państwo to należy do grona światowych liderów-producentów oraz i eksporterów mąki i makaronów. Hodowla zwierząt (krowy, konie, kozy, osły, owce, wielbłądy, bawoły) stanowi ok. 1/3 wartości produkcji rolnictwa. Rozwinęła się produkcja drobiu i przetwórstwo mleka owczego. Ważną rolę odgrywa też rybołówstwo, ale z powodu zasolenia wód w górskich jeziorach, słabo rozwinięte jest rybołówstwo słodkowodne.

Inną ważną gałęzią gospodarki jest **przemysł** - produkcja przemysłowa stanowi około 20 proc. PKB. W tym sektorze zatrudnionych jest ok. 19,5 proc. ogółu ludności czynnej zawodowo, a w budownictwie dalsze 7 proc. Do najważniejszych sektorów przemysłowych należą: przemysł samochodowy, maszynowy, tekstylny, spożywczy, energetyka, rafinerijny, ceramiczny, meblowy oraz górnictwo. W ostatnich latach produkcja przemysłowa przesunęła się do nowych gałęzi, takich jak produkcja samochodów (TOFAS-Fiat, Oyak-Renault, Opel, Ford Otosan, Toyotasa-Toyota), sprzętu RTV i AGD, maszyn i urządzeń.

Turecka **energetyka** opiera się na węglu brunatnym i hydroelektrowniach. Szybko rosnący popyt na energię powoduje, że mimo podwojenia produkcji w ostatnich kilkunastu latach, spodziewany jest znaczny deficyt w tej dziedzinie. Dlatego tureckie władze planują budowę nowych elektrowni na bazie węgla brunatnego, hydroelektrowni, elektrowni jądrowych; stawiają też na rozwój energetyki odnawialnej.

Dynamicznie rozwija się też **sektor budowlany**, który należy do światowej czołówki pod względem wartości produkcji. Tureckie firmy prowadzą działalność w kraju i za granicą, angażując się w prace ogólnobudowlane, budowę lotnisk czy kompleksów przemysłowych - np. rafinerii, hydroelektrowni, a także dróg. Od 2009 r. tureckie budownictwo utrzymuje się na 3. miejscu w światowych rankingach (za USA i Chinami), a 23 tutejsze firmy zalicza się do grona 225 największych firm budowlanych świata.

Najistotniejszy udział w PKB (72 proc.) mają jednak usługi. W tym sektorze pracuje 48 proc. czynnych zawodowo mieszkańców Turcji. Do głównych działów tego sektora należą: handel, turystyka, transport, telekomunikacja i bankowość.

Turystyka to wiodący sektor tureckiej gospodarki, generujący duże wpływy do budżetu. W ostatniej dekadzie liczba turystów odwiedzających ten kraj podwoiła się, a do budżetu trafiło ponad 12 mld dol.

Jedną z najlepiej rozwijających się gałęzi gospodarki od dawna jest również **przemysł tekstylny**. Wynika to w dużym stopniu z dziedzictwa Imperium Osmańskiego, w którym sektor ten był motorem rozwoju gospodarczego. Turcja jest na 7. miejscu wśród największych dostawców odzieży na świecie i trzecim pod względem wielkości dostawcą tekstyliów do Unii Europejskiej. W sektorze włókienniczym i tekstylnym pracuje ok. 2,5 mln osób, a razem z dystrybucją - blisko 6,5 mln. Branża ta wytwarza około 8 proc. PKB kraju.

Bogactwa naturalne

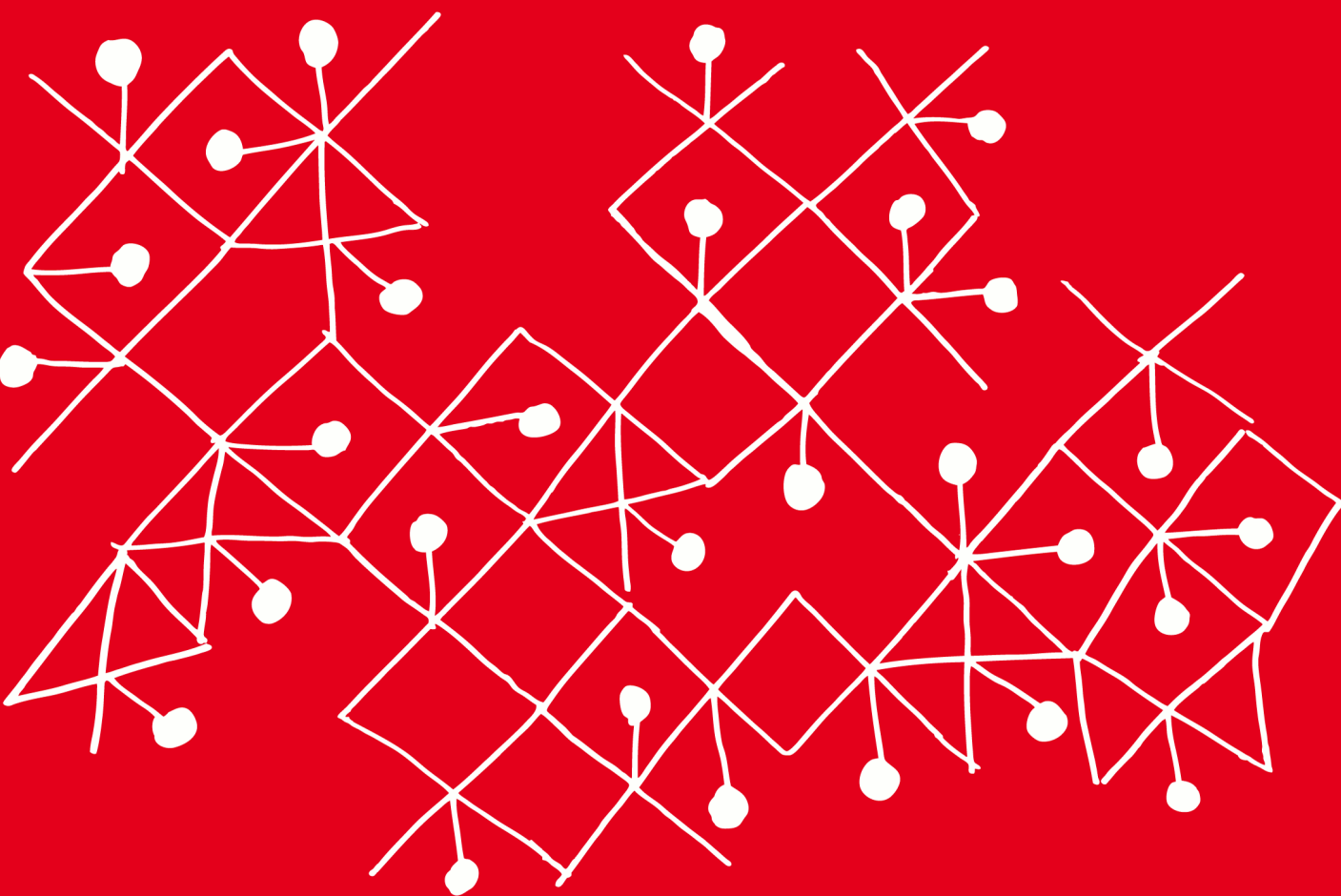
Turcja posiada wyjątkowo bogate zasoby naturalne. Na jej terenie znajduje się 40 proc. światowych zasobów kamieni naturalnych – ich rezerwy szacowane są na 13,9 mld ton, z czego 1,6 mld ton to zasoby rozpoznane i udokumentowane. Oprócz ropy naftowej i węgla kamiennego, ma również 4.400 minerałów ziemskich, z czego 53 są eksploatowane.

Do głównych surowców mineralnych Turcji zalicza się: bor (2/3 światowych zasobów), marmur (40 proc. globalnych zasobów), miedź (20 proc. światowych rezerw) oraz pumeks i boryt. W sektorze górnictwa i przetwarzania minerałów, obejmującym również branżę kamieni naturalnych, w całym kraju pracuje ponad 100 tys. osób.

Złożona struktura geologiczna przekłada się na różnorodność pokładów wysokiej jakości kamieni naturalnych o zróżnicowanej strukturze, barwach i fakturze. Na terenie kraju rozpoznano 480 rodzajów i odmian kamieni naturalnych – głównie granitu, marmuru, trawertynu, onyksu, piaskowca, bazaltu i skał łupkowych – samych odmian marmuru jest ponad 120.

Tureckie kamienie naturalne zdobią znane budowle oraz domy celebrytów, luksusowe hotele, lotniska, centra kultury i biznesu. Widnieją np. w detalach dekoracyjno-architektonicznych Białego Domu w Waszyngtonie (marmur różowy odmiany Elazig), siedziby Kongresu USA i francuskiego parlamentu, budynku Google w San Francisco, a także w wiosce olimpijskiej w Chinach, gdzie zastosowano marmur odmiany Diyarbakir.

Źródła: MG, MSZ, PAP, Bank Światowy, Standard&Poor's

INNOWACYJNA GOSPODARKA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**MINISTERSTWO
ROZWOJU**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego